

Bogdan Moliński

"Teen-Age Culture", Philadelphia 1961 : [recenzja]

Przegląd Socjologiczny / Sociological Review 17/1, 175-179

1963

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Młodzież posiada zdolności przystosowania się do nowych warunków ekonomicznych znacznie szybciej, jest postępową, żadną wiedzą, jak gdyby bliższą „ogólnoludzkiemu” modelowi człowieka współczesnego. Młodzież każdego kraju i kontynentu mimo wielu cech wspólnych jest różna i te różnice są świadectwem jej przywiązania do tradycji swego narodu.

Kończąc uwagi o omawianym tomie pragnę podkreślić, że oceny i omówienia dokonałam z punktu widzenia zainteresowań socjologa, interesującego się problematyką struktury społeczeństwa i jego części — młodzieży. Pedagog, pedagog społeczny, psycholog znajdują w tomie wartości interesujące z punktu widzenia tych nauk, a w naszym omówieniu ze zrozumiałych względów pominięte.

Stefania Dzięcielska

TEEN-AGE CULTURE, „The Annals of American Academy of Political and Social Science”, Philadelphia, November 1961. Special Editor of this Volume Jessie Bernard.

Problem młodego pokolenia jako kategorii socjologicznej zajmuje poważne miejsce w większości badań empirycznych lub rozważań teoretycznych mających za przedmiot życie społeczne człowieka. Niektóre sfery tego życia — socjalizacja i wychowanie, industrializacja, urbanizacja, migracje i inne zmiany społeczne, a ostatnio także kultura masowa — implikują problematykę osobowości młodej jednostki ludzkiej i zarysu młodego pokolenia.

Młode pokolenie, młoda generacja — te pojęcia oparte na ciągle zwiększającym się i różnicującym zasobie materiałów faktograficznych — leżą w tradycyjnym nurcie zainteresowań socjologii amerykańskiej. Zwłaszcza szeroko rozbudowana jest amerykańska literatura socjologiczna wokół patologicznych rysów młodości. Od klasycznych dzieł F. M. Thrashera, *The Gang* (1927), i C. Shawa, *The Natural History of a Delinquent Career* (1931), do nowszych F. W. Whyte'a, *Street Corner Society* (1943), czy A. K. Cohena, *Delinquent Boys: The Culture of the Gang* (1955), biegnie zasadnicza linia wyznaczająca zakres badanych zjawisk, w których młodość spotyka się z przestępczością. Niezwykle cennym, a nawet koniecznym uzupełnieniem tych opracowań są jednak publikacje podnoszące bardziej ogólne, nie związane z przestępczością kwestie młodego pokolenia. Mowa tu o swoiście uniwersalnym typie subkultury młodzieżowej w społeczeństwie dorosłych, o tzw. kulturze kilkunastolatków (*teen-age culture*). Jej to poświęcony jest problemowy numer wydawanej w Filadelfii seryjnej publikacji „Roczniki Amerykańskiej Akademii Nauk Społeczno-Politycznych” z listopada 1961 r. Zeszyt w swej głównej części zawiera 13 artykułów różnych autorów. Artykuły te zgrupowane są w cztery działy tematyczne. W sposób bardziej ogólny o kulturze kilkunastolatków piszą: Jessie Bernard, *Kultura kilkunastolatków: Zarys ogólny (Teen-Age Culture — an Overview)* Charles H. Brown, *Portret własny kilkunastolatków: magazyn młodzieżowy (Self-Portrait: The Teen-Type Magazine)*, i John Barren Mays, *Kultura kilkunastolatków we współczesnej Anglii i Europie (Teen-Age Culture in Contemporary Britain and Europe)*.

W następnym dziale system wartości (*values*) tej młodzieży rozważają: James S. Coleman, *Sport w szkole średniej (Athletics in High School)*, H. Kirk Dansereau, *Praca i kilkunastolatki (Work and the Teen-Ager)*, oraz Ira L. Reiss, *Kodeks seksualny w kulturze kilkunastolatków (Sexual Codes in Teen-Age Culture)*.

Trzeci dział dotyczy pewnych odrębności wewnątrz kultury młodzieżowej rysujących się na gruncie społecznego i narodowego pochodzenia jej uczestników. Piszą o tym: Robert C. Bealer i Fern K. Willits, *Młodzież wiejska. Studium przypadku młodzieżowego buntu (Rural Youth: A Case Study in the Rebeliousness of Adolescents)*, Francis A. J. Janni, *Kilkunastolatek włosko-amerykański (The Italo-American Teen-Ager)*, David Boroff, *Kultura kilkunastolatków żydowskich (Jewish Teen-Age Culture)*, i Joseph S. Himes, *Kultura kilkunastolatków murzyńskich (Negro Teen-Age Culture)*. Dwa artykuły ostatniego działu wskazują na istniejące sprzeczne punkty widzenia niektórych spośród omawianych wyżej kwestii. Są tu: David Matza, *Konspiracyjne skłonności młodoci (Subterranean Traditions of Youth)*, oraz David J. Bordua, *Subkultury przestępcze: socjologiczna interpretacja gangu przestępczego (Delinquent Subcultures: Sociological Interpretations of Gang Delinquency)*.

Wszystkie te artykuły będące z metodologicznego punktu widzenia opracowaniami wyników wielu cząstkowych badań empirycznych, tak reprezentatywnych dla jednego z nurtów amerykańskiej socjologii, razem składają się na dość dokładny obraz współczesnej kultury kilkunastolatków.

Artykuł odpowiedzialnego redaktora omawianego numeru „The Annals” — Jessie Bernard, profesora socjologii Uniwersytetu w Pensylwanii, specjalistki od problematyki małych społeczności, małżeństwa i rodziny, posiada charakter najbardziej informacyjny i jako taki zostanie omówiony tu nieco szerzej. Zasadniczy punkt wyjścia opisu młodzieżowego stylu życia i jego charakterystycznych cech, przyjęty także przez innych piszących w tym zeszycie autorów, stanowi stwierdzenie, że „kultura kilkunastolatków jest zasadniczo [z natury swej — B. M.] kulturą klasy nie pracującej” (*leisure class*). Częste akcentowanie klasowego uwarunkowania i zróżnicowania różnych aspektów kultury młodzieży jest istotnym rysem analizy dokonywanej przez autorkę. Z uwagi na rok urodzenia w 1961 r. do społeczeństwa kilkunastolatków (*teen-age society*) należeli młodzi Amerykanie urodzeni w latach 1942—1948 w liczbie około 19 milionów. Z uwagi jednak na pozycję społeczną — 4,4 miliona pracujących, 1,2 miliona w związkach małżeńskich, 0,9 miliona odbywających służbę wojskową — co daje około 6,5 miliona tych młodych ludzi w roli „neofitów” uczestniczących w społeczeństwie i kulturze dorosłych, liczebność społeczeństwa kilkunastolatków zmniejsza się odpowiednio; jego trzon tworzą uczniowie i studenci szkół różnego typu. Łącznikiem między „pokoleniowym” a kulturalnym uczestnictwem młodzieży w społeczeństwie i kulturze kilkunastolatków jest w pierwszym rzędzie wyższy status socjoekonomiczny jej rodziców. Dzieci rodziców uboższych należących do klas niższych stosunkowo wcześniej zmuszone są do podjęcia pracy zawodowej, kończąc w ten sposób swą aktywność nastawioną w latach młodszych głównie na rozrywkę i rekreację. Dzieci rodziców lepiej sytuowanych należących do klas średnich i wyższych mogą dłuższy okres swojej młodości poświęcić życiu szkolnemu. Temu przedłużeniu okresu młodzieńczości towarzyszy kontynuacja hedonistycznej postawy wobec życia, nastawienie na beztroski odpoczynek i rozrywkowe formy spędzania czasu. Jeżeli 97,8% chłopców i 97,0% dziewcząt w wieku 14—15 lat uczęszczających do szkół odpowiada kryteriom *teen-agers* i jeżeli odpowiednie liczby dla młodzieży szkolnej 18—19-letniej wynoszą 45,6% i 29,2%, to zdaniem J. Bernard wyrażona jest tutaj ostra selekcja naruszająca równowagę struktury klasowej społeczeństwa i kultury kilkunastolatków. Praktycznie, gdy wszystkie dzieci w młodszym wieku należą do *teen-age culture*, to w miarę upływu lat pozostają w niej tylko te, które należą do wyższych klas społecznych. Wydaje się,

że obserwacja ta może być w całej rozciągłości utrzymana także na gruncie polskim, gdzie zresztą dla określenia pewnej części młodzieży stworzono specjalny termin „wdechowość” mający jakoby dość adekwatnie odpowiadać znamionom amerykańskiego *teen-age*.

Z materialnych aspektów kultury kilkunastoletków w USA — podkreśla dalej J. Bernard — na uwagę zasługuje przede wszystkim specjalny rodzaj ubioru młodzieży, do żądań której nagina się handel nasycając rynek modną odzieżą stylizującą figury kobiet według dominującego dziewczęcego typu i służąc sportowo-niedbałą oprawą zewnętrzną prezencji chłopców. Oto „Wszystkie marki firmowe jej [kobiety] garderoby wskazywać mają, (1) że posiada ona pieniądze, (2) że może wydawać je zgodnie ze swoim wyborem i (3) że wybór ten jest wysokiej jakości”. Posiadanie lub chociaż dostęp do samochodu i umiejętność prowadzenia go jest następną podstawą materialną kultury kilkunastoletków. W 1960 r. w posiadaniu kilkunastoletnich, przeważnie chłopców, było ponad 1,5 miliona samochodów oraz około 6 milionów praw jazdy, co stanowiło 7,2% wszystkich ważnych na ten rok uprawnień.

Samochód staje się naczelnym motywem ich działań; podróżując, wychowując się i umawiając w nim na spotkania z dziewczętami (pociągają to za sobą rozwój niekontrolowanych, specyficznych form intymności między młodymi parami ugruntowujących się już jako nowe rysy obyczajowe), chłopiec zaabsorbowany jest całkowicie i nie ma czasu na inną działalność. Płyty, instrumenty muzyczne, magnetofony, wyposażenie sportowo-campingowe uzupełniają materialny inwentarz kultury kilkunastoletków, którego elementy pożądane są jednako przez wszystkich jej uczestników niezależnie od ich przynależności klasowej. Rozbieżności uwarunkowane statusem socjoekonomicznym zjawiają się przy rozważaniu niematerialnych aspektów kultury kilkunastoletków. Przy ogólnej tendencji młodzieży do używania swoistego słownictwa uwidacznia się znaczne różnicowanie slangowe w poszczególnych grupach zamożności i wykształcenia; przy wspólnej postawie akcentującej wysoką wartość wesołej zabawy i szerokiej popularności jednostki różne stają się kryteria tych przymiotów. Nawet poczucie wyobcowania (*alienation*) ze społeczeństwa zdeterminowane jest tłem ekonomicznym *teen-agerów*: zdarza się ono znacznie częściej wśród jednostek bazujących na niskich dochodach aniżeli wśród osób pozostających w lepszych warunkach materialnych.

J. Bernard wskazuje także (za B. R. Clarkiem i M. Throwem) na interesujące zjawisko różnicowania się kultury akademickiej jako jednego z typów kultury kilkunastoletków na skutek napływu do uniwersytetów pewnej liczby młodych ludzi z niższych klas społecznych, którzy nie aprobują tradycyjnej atmosfery elitarnych uczelni sprzyjającej bardziej rozrywkom niż nauce i którzy przygotowują się pilnie do podjęcia ról ludzi dorosłych po opuszczeniu uczelni. Obecnie można — zdaniem tych badaczy — rozróżnić cztery modele kultury studenckiej: „korporancką” (*collegiate*), zawodową (*vocational*), naukową (*academic*) i nonkonformistyczną (*nonconformist*). Pierwsza z nich charakteryzująca członków średnich i wyższych-średnich klas to świat sportu, ekskluzywnych stowarzyszeń, samochodów, picia i wszelkich przyjemności — osiągnięcia intelektualne są tu odsunięte na plan dalszy, a ośrodkiem życia towarzyskiego jest campus uniwersytecki. Druga przeważa w uniwersytetach miejskich wypełnianych przeważnie przez dzieci rodzin należących do klasy niższej-średniej. Wielu z tych studentów pracuje, niektórzy są już w związkach małżeńskich, toteż ich kultura nie nosi charakteru *teen-age*. Ich celem jest kariera urzędnicza. Centralną wartością dla

studentów reprezentujących trzeci model kultury jest rzetelna nauka i zdobywanie wiedzy — identyfikują się oni całkowicie z uczelnią i jej gronem profesorskim. Kultura nonkonformistyczna wreszcie, zbliżona jest do kultury korporanckiej, lecz cechuje się większym natężeniem elementów intelektualnych, radykalnych oraz poczucia wyobcowania jako podstawowych cech osobowości studenta. Spośród wymienionych czterech tylko pierwszy model posiada cechy kultury kilkunastolatków. Zmianym wyrazem kultury kilkunastolatków jest zupełna apatia polityczna i brak samodzielnej refleksji społecznej.

W zakończeniu swego artykułu J. Bernard stwierdza: „Tak długo, jak możemy (społeczeństwo) pozwolić sobie na utrzymywanie olbrzymiej nie pracującej klasy młodzieży, kultura kilkunastolatków będzie odradzać się w tych czy innych formach i trwać”. Na podstawie lektury pozostałych artykułów zawartych w omawianym numerze „The Annals” można stwierdzić, że kultura kilkunastolatków mimo swej zaskakującej nieraz postaci (ekscentryczne stroje młodzieży, nagłe kreowanie wzorów osobowych w postaciach bohaterów filmów i zwycięska droga związana z nimi mitologii, przekładanie wartości i osiągnięć sportowo-fizycznych nad moralno-intelektualne, wzrost liczby i rozwój form zachowań społecznych itd.) związana jest ściśle z kulturą dorosłych. Jest albo jej adaptacją, na co wskazuje w swych pracach D. Matza i Ira R. Reiss, albo jej prototypem, co wynika z artykułu H. Kirka Dansereau, lub też karykaturą, jak utrzymują R. C. Bealer i F. K. Willits, wyróżniający w swym studium trzy rodzaje buntu młodzieży, ściśle jednak zależne od indywidualnych właściwości osoby — przeciw tradycji, przeciw rodzicielskim normom i przeciw rodzicom jako ludziom.

Istnieje duża różnica między stopniem totalnego zaangażowania się w kulturę kilkunastolatków młodzieży pochodzenia wiejskiego a młodzieży miejskiej. Ci pierwsi są bardziej tradycyjni w swoich postawach niż drudzy. Tradycyjne wartości wiejskie ulegają mniejszym przemianom niż wartości tradycyjnie kulturowane w społeczeństwach miejskich. Charakterystyka młodzieńczości jako okresu buntu przeciw tradycji nie jest poprawna na gruncie analizy społeczności wiejskich; właściwsze byłoby scharakteryzowanie jej jako okresu czynienia prób i popełniania karykaturalnych błędów w procesie przygotowywania się do pełnienia ról dorosłych. W miarę jak bardziej zorientowane w stronę życia miejskiego jednostki opuszczają społeczność wiejską, rośnie różnica kulturowa między nimi a osobami pozostałymi na miejscu mimo łączącej ich młodzieńczości. Kultura młodzieży wiejskiej jest konserwatywna i tradycyjna.

Kończąc tę krótką i niewyczerpującą recenzję warto poświęcić parę słów artykule J. B. Maysa dotyczącemu kultury kilkunastolatków w zachodniej Europie. Autor wykazuje w nim, że młodzieżowa kultura w tej części świata jako wyrosła na gruncie podobnych warunków społecznych i ekonomicznych jest prawie identyczna z kulturą młodzieży amerykańskiej. Skutki II wojny światowej, która bardziej dotkliwie ugodziła w kraje Europy niż w Amerykę, znalazły jednak swój wyraz w pełniejszym upadku tradycyjnych wartości europejskich. Ze wzrostem społecznego zachowania młodzieży i chuligaństwa do niespotykanych dotąd rozmiarów wzrosły jej tendencje do politycznej bezczynności, nieufności wobec administracji kraju, dążenia do szybkiego zaspokajania potrzeb kosztem jakości osiągnięć.

We wszystkich krajach Europy Zachodniej młodzieńczość jako okres intensywnego społecznego i psychicznego rozwoju człowieka upływa dziś w cieniu bomby i wojny totalnej. „W czasie kiedy moralne wartości — pisze J. B. Mays — są wszędzie podważane, dyskutowane i odrzucane, dzieciństwo i młodość nie-

uniknienie staje się okresem głębokiej rozterki i zamieszania wewnętrznego". Przywrócenie moralnej równowagi młodemu pokoleniu jest warunkiem zapewnienia jego posłuszeństwa zasadom filozoficznym, które są fundamentem europejskiej cywilizacji.

Zbiór artykułów zawartych w omawianym zeszycie „The Annals” pozwala na znaczne rozszerzenie naszej wiedzy na temat tego specyficznego wytworu współczesnej cywilizacji — kultury kilkunastolatków, jak by to powiedział Veblen — kultury klasy próżniaczej.

Bogdan Moliński

SOCJOLOGIA PRACY I CZASU WOLNEGO

WNIERABOCZEJE WREMIA TRUDIASZCZICHSIA, pod redakcją G. A. Prudienskogo. Nowosibirsk 1961 Izdatielstwo Sibirskogo Otdielenija AN SSSR, ss. 255.

Praca zbiorowa pod redakcją G. Prudienskiego poświęcona jest analizie budżetów czasu kilku kategorii ludności pracującej miast syberyjskich w związku ze skracaniem normalnego dnia pracy. Praca stanowi owoc badań przeprowadzonych na dużą skalę w latach 1958—1960 i zakończonych podsumowującą dyskusją, odbytą na pierwszej naukowej konferencji dotyczącej problematyki czasu poza pracą (Stalińsk 25—27 X 1960). W opracowaniu tomu wzięło udział 25 autorów, których dziełem jest 21 artykułów, będących referatami i doniesieniami naukowymi na wspomnianej konferencji. Autorami są w przeważającej części ekonomiści (15 osób) oraz pracownicy aparatu partyjnego (5 osób), pozostali to: pracownik naukowy — technolog, wyższy pracownik aparatu państwowego, dwóch dyrektorów zakładów przemysłowych, jeden przewodniczący komitetu domowego. Badania oraz konferencję naukową zorganizował i wydawanemu tomowi patronował Oddział Syberyjski Instytutu Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstwa Przemysłowego, na czele ze swym dyrektorem, członkiem-korespondentem AN ZSRR — G. A. Prudienskim.

Prudienskij — inspirator, organizator i kierownik badań — napisał dla omawianego tomu artykuł wstępny, omawiający zagadnienie prac nad budżetem czasu oraz podsumowujący wyniki badań syberyjskich (*Czas wolny pracujących a skrócenie dnia pracy*). Autorem drugiego artykułu wstępnego jest akademik S. Strumilin (*Problemy czasu wolnego*). W tomie m.in. piszą: W. Kożewin, *Doświadczenia w przechodzeniu na skrócony dzień pracy przemysłu Zagłębia Kuźnieckiego*, A. Borodulin i D. Jaszyn, *Czas wolny metalowców kuźnieckich*, E. Czebotariew, *Czas wolny a rozwój kulturalny młodzieży*, W. Czaplik, *O czynniku czasu w ruchu brygad pracy komunistycznej*, L. Kołobow, *Budżet czasu tkaczek*, R. Łamkow, *Budżet czasu studentów studium wieczorowego*, W. Fomin, *Z problematyki badań budżetu czasu pracowników naukowych*, I. Musatow i W. Iljina, *Zabezpieczenie powszechnego zatrudnienia w socjalizmie a zwiększenie czasu wolnego* i in.

Mamy więc w rękach rozważania na tle relacji z badań zorganizowanych przez ekonomistów. Recenzji zaś niniejszej ośmielił się podjąć pedagog. Nić łączącą stanowi to, iż pedagog jest pedagogiem społecznym, interesującym się problematyką czasu wolnego, zaś ekonomiści radzieccy — po trochu socjologizują, stawiają diagnozy społeczno-wychowawcze oraz chętnie zalecają posunięcia